

Helsinški *bilten*

HELŠINŠKI ODBOR
ZA LJUDSKA PRAVA U SRBIJI
Kralja Milana 10, Beograd;
tel. 011/268-7404; fax. 2639-437;
e-mail: office@helsinki.org.rs
http://www.helsinki.org.rs

BR.115 // MAJ 2015.

MAKEDONIJA: REGION U PROCEPU IZMEĐU ISTOKA I ZAPADA

Oružana akcija makedonske policije u kumanovskom „Divljem naselju“ (9. i 10. april) u kojoj su poginule 22 osobe, među kojima osam policajaca, a taj deo grada gotovo u potpunosti razoren, dramatično je upozorio na potencijal nestabilnosti ne samo Makedonije kao osetljive geostrateške tačke, već čitavog regiona.

Iako je u izvesnom smislu predstavljao vrhunac i prelomnu tačku višemesečne krize koja potresa

makednosku političku scenu, oružani sukob u Kumanovu nemoguće je posmatrati izvan šireg regionalnog konteksta. Makedonija je samo deo kompleksnog prostora na kome se prelamaju ambicije i aspriacije mnogih aktera. Osim država iz najbližeg okruženja – Srbije, Bugarske, Grčke, Albanije i Kosova – na tom delu Balkana, sledeći sopstvene strateške interese nastoje da se pozicioniraju, ne samo najvažnije evropske zemlje

i Sjedinjene Američke Države, nego, poslednjih godina naročito, i Rusija¹ i Turska.

Krhkost balkanskih država ugrozila je njihovu EU orijentaciju što je istorijska šansa regiona da po prvi put u savremenoj istoriji bude pod jednim (EU) kišobranom. Nažalost, pokazalo se da su zemlje na periferiji uvek u iskušenju, pre svega zbog ekonomskih razloga, da koriste sve spoljne aktere, za šta često plaćaju visoku cenu. Gotovo sve zemlje regiona u odredjenim situacijama preferiraju neutralnu poziciju upravo zbog mogućnosti da sklapaju povoljne aranžmane sa različitim stranama, kao što je bio slučaj sa energetskim sporazumima koje su zaključile sa Rusijom.

Slaba država, što Makedonija sa složenom unutrašnjom društveno-političkom strukturom i korumpiranom upravjačkom elitom jeste, pokazala se podesnim poligonom za neskriveno ispoljavanje različitih pretenzija. Očekivanje da u takvim okolnostima južnobalkanska država možda neće „preživeti“ sugerise naslov na prvoj strani Politike „Minut ćutanja nad Makedonijom“.²

O pozadini najnovije krize u Makedoniji, u makedonskim, ali i stranim medijima pojavilo se više škola mišljenja: od toga da su oružane grupe u Kumanovu bile u „dosluhu“ sa vladajućim režimom, da je reč o nesposobnosti vladajuće elite da upravlja složenom, multietničkom državom, da je inspirisana i vođena od zapadnih obaveštajnih službi po „receptu sa Majdana“ (aluzija na krizu u Ukrajini), da se aktuelni makedonski vodeći tandem – predsednik Đirdi Ivanov i premijer Nikola Gruevski – umesto ka Briselu, okrenuo prema Moskvi – do toga da

1 Rusija je 2013. godine Jugoistočnu Evropu i Balkan proglasila sferom od svog strateškog interesa, a 2014, definisala tri područja u Evropi – Evropska unija, Rusija i Turska, podsetila je nemačka ekspertkinja za Balkan Johana Dajmler, na skupu „Zajenička evropska spoljna i bezbednosna politika“, u Beogradu, 13. maj 2015.

2 Politika, 12. maj 2015.

je to „odgovor“ Zapada na planiranu izgradnju gasovoda „turski tok“ koji bi iz Grčke ušao u Makedoniju.

SRBIJA NA STRANI PREMIJERA MAKEDONIJE

Srbija je makedonsku krizu iskoristila kako bi ponovo podgrejala tezu o Velikoj Albaniji za koju je inače deo njene elite najviše zainteresovan. To legitimise (iako to niko javno ne kaže) tradicionalne srpske aspiracije o teritorijalnom širenju na okolne države, u prvom redu na BiH (Republika Srpska) i Kosovo (područje četiri srpske opštine na severu).

Mediji u Srbiji bili su jedinstveni u zaključku da je na delu početak ostvarenja „albanskog sna“ o državi u kojoj bi svi Albanci bili pod jedinstvenim državnim krovom.

Dok je makedonska policija još uvek „ratovala“ u kumanovskom „Divljem naselju“, beogradske novine osvanule su 10. aprila sa dramatičnim naslovima, poput „Velika Albanija kuca na vrata“ (Blic), „Počeo rat za Veliku Albaniju“ (Alo), „Kumanovo napadnuto s Kosova“ (Večernje novosti), „Haos u Makedoniji – Rat preti Srbiji“ (Kurir), „Totalni rat počinje 12. maja (Kurir, 11. maj)...

Indikativno je da je upravo tokom aktuelne krize u Makedoniji u medije „procurio“ deo platforme Tomislava Nikolića o rešavanju kosovskog pitanja. Izradu tog dokumenta predsednik Srbije Tomislav Nikolić najavio je još u decembru 2014, ali je termin njegovog dostavljanja Vladi Srbije i javnog objavljivanja stalno odlagao. Politika je, međutim, ekskluzivno, 12. maja saznala da će „predsednik predložiti premijeru da sever Kosova nastavi da tretira u skladu sa Ustavom Srbije, a da teritorija izvan zajednice srpskih opština ima tretman 'koji su Albanci imali u SFRJ'“.

Nikolićeva ponuda na javnu scenu ponovo uvodi ideju o podeli Kosova od čega srpska intelektualna i politička elita nikad nije odustala. Za promovisanje te ideje koriste se i neki strani analitičari, poput, na primer vašingtonskog profesora nacionalne bezbednosti Stivena Mejera koji se otvoreno zalaže za podelu; to bi podrazumevalo da bi Srbi i Albanci trebalo da se dogovore o razmeni teritorija, odnosno ustupanja triju opština sa juga Srbije gde su Albanci u većini Kosovu, a pripajanja četiri srpske opštine sa srpskom većinom na severu Kosova – Srbiji.

Osim toga, utisak je da su bezbednosne službe, a verovatno i politički vrh, bili upoznati sa nameravanom akcijom makedonske policije. Na to upućuje činjenica da su službe bezbednosti Srbije reagovala promptno i, gotovo istovremeno sa akcijom makedonske policije: duž granice sa Makedonijom, u tzv. Zoni bezbednosti raspoređene su pojačane snage Žandarmerije i Protivterorističke jedinice Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije.

„STRAH“ OD VELIKE ALBANIJE

Prve izveštaje iz Kumanova, baziranih uglavnom na zvaničnim saopštenjima makedonskih vlasti, mediji u Srbiji su nekritički i bez distance prihvatili, nadograđujući ih sopstvenim komentarijima i „analizama“.³ Uz podsećanje na „otcepljenje Kosova i Metohije“, na dron na fudbalskom stadionu u Beogradu, novogodišnju iluminaciju na zgradi albanske vlade u Tirani, izjave albanskog premijera Ediija Rame – sukob u Kumanovu je

3 „U tekućoj makedonskoj krizi... Radiotelevizijom Srbije, koja je pre svih dužna da poštuje, uvažava i štiti i Albance i Makedonce, naše sugrađane i susede (i većinom elektronskih medija) defilovali su duševno uzbuđeni komentatori i retardirani analitičari, dok su kumanovski incident tumačili paradigmom o 'šiptarskim teroristima' i nastanku Velike Albanije, predviđajući širenje, 'prelivanje' sukoba“, napisao je u kolumni „Mediji i javni interes“, istoričar Nikola Samardžić, *Danas*, 15. maj 2015.

interperitiran kao proba 'federalizacije' Makedonije, kako bi se, kad dođe trenutak, njen zapadni deo pripojio Albaninji. Naravno implicira se i sličan scenario u Crnoj Gori i Grčkoj.⁴

U većini izveštaja i komentara potencira se teza da Zapad, u prvom redu Amerika podržavaju Albance, odnosno da je reč o svojevrsnom međudržavnom odnosu u kome Amerikanci koriste Albance za svoje strateške ciljeve na Balkanu, a Albanci Amerikance za ostvarenje svog najvažnijeg cilja – stvaranje velike albanske države. U sličnom kontekstu, *Naše novine* su iznele tvrdnju da je „rat u Makedoniji direktan napad na Rusiju u Vladimira Putina“.⁵

Sa određenom rezervom o različitim teorijama koje su kružile regionom povodom eskalacije krize u Makedoniji, provladina *Politika* piše da je za sada u Srbiji i Republici Srpskoj omiljena teorija da je u Makedoniji „zamalo načinjen prvi korak ka 'velikoj Albaniji'“. Naslovom koji se prostire na gotovo celoj prvoj i dve unutrašnje stranice, „Kumanovo – mali korak ka 'velikoj Albaniji'?“ sugerise da i njena razmišljanja nisu daleko od njih.⁶

Aktuelna je i teza da Zapad želi da spreči blisku saradnju balkanskih naroda, posebno pravoslavnih, i da se makedonskoj spoljnoj politici u ime „novog svetskog poretka“ nametnu kao ključni partneri NATO, EU i Vašington. Odnosno, cilj je da strateški partneri budu van pravoslavnog civilizacijskog kruga i, posebno, da se Makedonija odvoji od srpskog faktora.⁷ Ističe se da je Skoplje poslednjih godina uporedo sa približavanjem

4 Komentar „Kumanovska proba“, *Blic*, 10. maj 2015.

5 *Naše novine*, 11. maj 2015; pozivajući se na „sagovornike sa terena“, list navodi da je, osim nikad prevaziđene ideje o velikoj Albaniji, pokušaja udara na 'turski tok', u pitanju i kazna „zbog odlaska makedonskog predsednika Đorđa Ivanova na vojnu paradu u Moskvi“.

6 *Politika* 12. maj 2015.

7 Dragomir Anđelković, „Makedonija na nišanu“, *Pečat broj 369*, 15. maj 2015.

Beogradu tiho ali uporno radilo i na jačanju spona sa Moskvom. Ti odnosi su, kako se ističe, postali dinamičniji kad je aktuelan postao plan izgradnje „Južni tok 2“.⁸

Državni vrh Srbije je u zvaničnim javnim nastupima bio znatno oprezniji u procenama pozadine incedenata u susednoj Makedoniji. Takođe, i vrlo odlučan u tvrdnjama da se nešto slično u Srbiji ne može dogoditi, s obzirom na spremnost i visoki stepen gotovosti snaga bezbednosti.⁹

Sa takvim procenama ne slažu se, međutim, pojedini stručnjaci. Profesor na Fakultetu bezbednosti Zoran Dragišić izjavio je da se i u Srbiji mogu očekivati teroristički napadi: „Najširi mogući kontekst u kome se ovo dešava jeste albanska ideja o stvaranju velike Albanije. Nisam optimista, verujem da se i te kako može prečiti i na našu teritoriju i da samo u zavisnosti od trenutnih ciljeva terorista zavisi da li će se to dogoditi ubrzo, ili kasnije“.¹⁰

Pozivajući se na procenu američkih obaveštajnih izvora, *Informer* predviđa moguće ujedinjenje Srbije, Grčke, Bugarske i Makedonije u „pravoslavni savez“. Odnosno, tvrdi *Informer*, CIA upozorava da, „ako SAD i EU nastave s podrškom ekstremistima, gurnuće pravoslavce u zagrljaj Rusima“.¹¹

Poznati svetski geostrateg Dominik Mojsi, koji je ovih dana boravio u Beogradu, smatra da Srbi previše strahuju od „Velike Albanije“. Odgovarajući na novinarsko pitanje da li „smo na primeru Kumanova svedoci stvaranja jedne velike države

8 Isto.

9 „...Već mesecima kontinuirano radimo na podizanju borbene gotovosti policije i vojske za izazove terorizma. Sa jakim policijskim snagama bićemo prisutni u svakom delu naše zemlje... U ovom trenutku to su Kopnena zona bezbednosti i granica s Makedonijom“, izjavio je ministar unutrašnjih poslova Nebojša Stefanović, *Politika* 12. maj 2015.

10 Novinska agencija Beta, 10. maj 2015.

11 *Informer*, 15. maj 2015.

za sve Albance, Mojsi je odgovorio: „Možda, ali sumnjam. Kod vas u Srbiji je strah od 'velike Albanije' prenatlažen“.¹²

NOVA PLATFORMA TOMISLAVA NIKOLIĆA

Tokom sedmice kojom je u medijima i uopšte na javnoj sceni dominirala tema oružanog sukoba u susednoj Makedoniji, najuticajniji dnevni list *Politika*, objavio je da ima saznanja o sadržaju nove platforme o Kosovu predsednika Srbije Tomislava Nikolića. Nikolić je platformu najavio još u decembru 2014,¹³ ali je njeno javno objavljivanje prolongirano u više navrata (poslednji put, trebalo je da bude objavljena posle 1. maja).

Politika prenosi da se Nikolić kreće „u okvirima koje mu Ustav dozvoljava, ali sa namerom da se ipak postigne trajni sporazum sa Albancima“.¹⁴ Drugim rečima, sever Kosova bi se i dalje tretirao u skladu sa Ustavom Srbije (u čijoj se preambuli Kosovo i Metohija navode kao pokrajina u Republici Srbiji), a teritorija izvan zajednice srpskih opština imala tretman koga su „Albanci imali u SFRJ“.¹⁵

Indikativno je da su saznanja o platformi predsednika Republike procurila u javnost neposredno nakon što je u intervjuu za „Vol strit džornal“ (uoči posete Americi) premijer Aleksandar Vučić spomenuo mogućnost promene Ustava Srbije.

Tomislav Nikolić je bio autor i platforme o Kosovu 2012. godine, ali ona u predloženom tekstu,

12 *Politika*, 14. maj 2015.

13 „Čini mi se da će se ući u ubrzani postupak rešavanja statusa Kosova i Metohije. Srbija treba da bude spremna, a posebno oni koji u njeno ime pregovaraju u Briselu. Kako spremna – tako što će Skupština ponovo da usvoji program mera, a da ne bih bežao od toga ja sam spreman da uradim predlog toga“, izjavio je Nikolić, prema *NIN*, 14. maj 2015.

14 *Politika*, 12. maj 2015.

15 Isto.

sa formulacijom da „ništa nije dogovoreno dok sve nije dogovoreno“, u Skupštini nije bila prihvaćena. Samo je na kratko blokirala tehničke pregovore Beograda i Prištine, koji su nekoliko meseci kasnije podignuti na najviše politički nivo i rezultirali Briselskim sporazumom (potpisan u aprilu 2013). Kako sad primećuje i *Politika*, pitanje je „koliko će ona (nova platforma) moći da opstane paralelno sa Briselskim sporazumom“,¹⁶ odnosno da li će i ona, kao i prethodna, dovesti do novog nesporazuma sa Vladom. Na to upućuje komentar potpredsednice Vlade Zorane Mihajlović koja kaže da bi bilo „logično da je predsednik Srbije Tomislav Nikolić prethodno postigao dogovor sa premijerom Aleksandrom Vučićem... pre nego što je ona puštena u javnost“.¹⁷

Nikolićeva platforma implicira praktično, podelu Kosova, ako ne odmah, svakako u nekom budućem trenutku. Na toj liniji, iako u formi „vezane trgovine“ – jug Srbije za sever Kosova – založio se krajem aprila Stiven Mejer vašingtonski profesor nacionalne bezbednosti.¹⁸ Autor, koji je u ovdašnjoj javnosti percipiran kao neko ko je blagonaklon prema Srbiji, povod za svoj predlog našao je u izjavi albanskog premijera Rame da će Albanija i Kosovo biti primorani da se ujedinje ukoliko put Kosova prema evrointegracijama ne bude otvoren. Čak i tu hipotetičku mogućnost predlaže Mejer, Srbija treba da „pretvori u sopstvenu priliku“ da o razmeni teritorija Beograd otvori pregovore sa Prištinom i Tiranom.¹⁹

Analitičar Dušan Janjić je za ruski portal “Sputnik” kazao da je, prema onome što se u medijima moglo pročitati, predsednik samo inovirao platformu iz 2012. godine. Vlada je od toga prihvatila samo osnovne ideje, ali ne i razradu. Janjić zaključuje da je u suštini to pokušaj

predsednika da kontroliše Vladu. Janjić takodje smatra da platform nema ozbiljne šanse da prođe u parlamentu i toga je i Nikolić svestan. Međutim, on nameće ozbiljan problem Vladi i Vučiću. Nekako se stiče utisak, ističe Janjić, da je predsednik rešio da preko Kosova saopšti Vučiću da među njima nema više poverenja i da čeka momenat da Vučić ode da bi preuzeo Srbiju.²⁰

RUSIJA: KORISTI VAKUUM

Neuspešna tranzicija Zapadnog Balkana dovela je do stagnacije, možda čak do regresije, u gotovo svim zemljama. Članstvo u EU izgubilo je mobilizacijski potencijal i zemlje regiona su počele da se okreću i drugim opcijama. Promena ruske spoljne politike (2007), uloga pravoslavnih crkava i generalno, pravoslavlja, kao i posebno, energetska ranjivost Balkana, otvorili su prolaz za nove geostrateške mogućnosti Rusije na Balkanu.

Osim toga Rusija po prvi put shvata i značaj „meke moći“ u spoljnoj politici, posebno u zemljama sa kojima ima istorijsku bliskost. Takođe, Rusija lansira teze o „supreironostui pravoslavne civilizacije“, što ima posebnu privlačnost za krhke i frustrirane zemlje poput balkanskih. Srpska elita je tradicionalno okrenuta Rusiji, posebno Srpska pravoslavna crkva. Devedesetih se mnogo očekivalo od ruske podrške koja je u suštini izostala zbog problema s kojima se i sama suočavala. Dolaskom Vladimira Putina na vlast, ruska podrška Srbiji u Savetu bezbednosti kad je reč o Kosovu, odložila je zatvaranje balkanskog teritorijalnog pitanja. Moskovsko tumačenje makedonske krize svodi se na iste kvalifikacije o odgovornosti Zapada kao i u slučaju Ukrajine.

Rusija je svesna da Zapadni Balkan teži evroatlantskim integracijama i njena uloga je, što ne taji, da uspori ili ospori tu orijentaciju u Srbiji,

16 Isto.

17 Danas, 14. maj 2015.

18 „Predlog za Srbiju“, tekst objavljen u, *Politika* 23. april 2015. godine.

19 Isto.

20 <http://rs.sputniknews.com/komentari/20150519/2017383.html#ixzz3amgCzjlo>.

Bosni, Makedoniji i u Crnoj Gori. i zadovoljna je kad uspe da iskomplikuje taj proces. Njena uloga se svodi na podrivanje ili remećenje evrointegracijskih procesa, za šta je Balkan zbog svoje nestabilnosti veoma pogodan.

Rusija je u regionu i obaveštajno sve prisutnija. Premestila je deo vojno – obaveštajne infrastrukture u Srbiju, a u Nišu već postoji zajednički centar za vanredne situacije za čije se službenike traži diplomatski status. Za sada Srbija još uvek odoleva tom pritisku.

Crna Gora je možda i najvažnija zemlja od interesa za Rusiju zbog Jadranskog mora. Rusija naima, traži dozvolu za pristup crnogorskim lukama, što Podgorica uporno odbija. To je bio i jedan od zahteva na kome je Rusija insistirala i još u vreme postojanja SFRJ, ali ni tada nije uspevala u tome. Ruska propaganda u Crnoj Gori svodi se na podrivanje premijera Đukanovića i zbog njegovog „precrtavanja istorije rusko-crnogorskih odnosa dugih 300 godina“. Računa se s emotivnom bliskošću Crnogoraca sa Rusima, pa, se ističe, „ma kako vlasti Crne Gore to želele, većina stanovništva još uvek ne prihvata ideje evroatlantizma. Zbog toga vlada i mora da traži neko opravdanje i da se poziva na famoznu 'nevidljivu ruku Moskve'. Te optužbe su potpuno u duhu sadašnje politike Brisela. One, međutim, neće moći da reše stvarni problem u zemlji. Naprotiv, samo će još više podići tenziju“.²¹

Za Kremlj, sukob u Makedoniji je još jedna u nizu „obojenih revolucija“. Ruski ministar spoljnih poslova Sergej Lavrov izneo je tezu da Zapad kažnjava Skoplje zbog saradnje sa Moskvom. On je na konferenciji za štampu prilikom posete Beogradu izjavio: „Događaji u Makedoniji odvijaju se u kontekstu činjenice da je Skoplje odbacilo politiku uvođenja sankcija Rusiji, a takođe u kontekstu makedonske podrške projektu

21 „U crnoj Gori pronađena 'nevidljiva ruka Moskve'“, Geopolitika, broj 86, maj 2015.

gasovoda 'Turski tok', kome se protive mnoge ličnosti u Briselu i sa druge strane okeana“.²²

Lavrov takodje ističe da je bilo pokušaja da se organizuje nešto slično poput scenarija u Ukrajini i Jemenu „koristeći albanski faktor na nekonstruktivan način“. „Pre mnogo godina bilo je ozbiljnih kontradikcija i onda je potpisan Ohridski sporazum (2001). I sada oni govore o daljoj federalizaciji Makedonije i čak predlažu podelu zemlje, davanjem jejdog dela Albaniji, a drugog Bugarskoj“.²³

Šef bugarske diplomatije Danijela Mitov je izjavio da su izjave Lavrova neodgovorne i neprihvatljive ističući da je Bugarska bila zemlja koja je pružala najveću podrku nezavisnosti makedonije i postala garant za njen teritorijalni integritet.²⁴

Ruski komentator Dimitrij Babič (Ruska reč) ističe da je makedonski scenario sličan onom ukrajinskom i kaže da su Lavrovljeve strepnje najverovatnije opravdane. Vašington je, kako ističe, preuzeo obavezu da određuje kad i kakvu političku setvu treba obaviti na Balkanu, u Ukrajini, ili na Kavkazu. Iz tog semena, zaključuje, niču građanski ratovi (najnoviji primer je Ukrajina), ali setva nikako ne prestaje, jer sa one strane okeana niko ne snosi odgovornost za te „privremene teškoće“.²⁵

Ruski predstavnik pri OEBS u Beču, Andrej Kelin, je povodom makedonske krize najavio brojne inicijative za smirivanje situacije u toj zemlji. Ovaj diplomata je rekao da, uprkos dijalogu vlasti i opozicije još uvek kraj krize nije na pomolu.

22 http://ruskarec.ru/opinion/2015/05/19/zapad_nastavlja_turneju_po_balkanu_40007.html.

23 http://www.standartnews.com/english/read/russian_foreign_minister_lavrov_bulgaria_and_albania_want_to_divide_up_macedonia_among_themselves-8435.html

24 "Sofija:neprihvatljiva izjava Lavrova o makedoniji", Politika, 22. maj 2015.

25 Isto.

Izrazio je i zabrinutost da kriza može da preraste u ozbiljan konflikt.²⁶

Rusija je posebno aktivna u Srbiji kao središnjoj zemlji gde uživa simpatije i podršku aktuelne vlasti. U maloj sali Skupštine Republike Srbije u organizaciji Fonda „Slobodan Jovanović“, održan je 8. aprila okrugli sto „Novi bezbednosni izazovi u Evropi i Evroaziji i uloga Srbije“. Ruski ambasador Aleksandar Čepurin je između ostalog podsetio na sporazum o individualnoj saradnji NATO i Srbije, te je sugerisao da u skladu sa

deklarisanom neutralnošću Srbija treba da ima i odgovarajuće odnose sa ODKB. U tom smislu je istakao da je za „Rusiju vrlo važno jačanje veza i odnosa između oružanih snaga dve zemlje, ali je Srbija, kako je izneo, „sa nama imala samo dve, a sa NATO dvadeset dve vežbe“.²⁷ Igor Panarin, koordinator Analitičkog udruženja ODKB, je na pitanje, kako će Srbija da bude neutralna kada je okružena NATO zemljama odgovorio: „Kada se Krim priključio Rusiji, Srbija je postala mnogo bliža. Ruske rakete Iskander lete više od 2000 km, a do Srbije ima manje“.²⁸

---

26 <http://tass.ru/en/world/795861>.

---

27 „Srbija ne sme u antiruski front“, Greopolitika, broj 86, maj 2015.

28 Isto.

ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Tragični incident u Kumanovu ponovo je skrenuo pažnju na kompleksnu i delikatnu situaciju na Balkanu gde se, kako je napomenuo crnogorski predsednik Milo Đukanović, varaju oni koji misle da je „vreme velikodržavnih projekata na Balkanu zauvek sahranjeno“.¹

Neodgovornost i nezrelost balkanskih elita takođe otvara put Rusiji i drugim akterima. Konstruišu se i šire teorije zavera koje uglavnom služe za amnestiranje od vlastite odgovornosti. Jer, za sve propuste u svakoj pojedinačnoj zemlji krive se i Istok i Zapad.

Od smirivanja ratnih sukoba na postjugoslovenskom tlu, u čemu su, ne samo aktivno učestvovali, već i „diktilali“ mirovna rešenja (Dejtonski sporazum, Ohridski sporazum, Kopnena zona bezbednosti...), ključni međunarodni akteri nisu se konzistentno angažovali na uspostavljanju jedinstvenog političko-ekonomskog i bezbednosnog okvira za Zapadni Balkan u kome bi svaka država pojedinačno imala dovoljno sopstvenog prostora za ekonomski i društveni napredak.

Reč je prvenstveno o neispunjenom obećanju – Solunski samit 2003 – da sve zemlje sa ovog prostora imaju doglednu evropsku perspektivu. Evropska unija okupirana sopstvenim unutrašnjim problemima i krizama u drugim delovima sveta, zanemarila je Balkan. Tokom poslednje decenije samo je Hrvatska dobila evropsku ulaznicu, dok su sve ostale u različitim, ali izvesno dugotrajnim, (pred)pritučnim fazama. Primerice, Makedonija je postala kandidat za članstvo u EU 2005, a još nije otvorila pristupne pregovore; takođe njoj je još 2008. upućena pozivnica za članstvo u NATO, ali i u jednom i u drugom slučaju Grčka blokira svaki pomak napred.

U međunarodnom poretku koji traga za novom paradigmom, pri čemu je i sam nestabilan, povremeno i haotičan, Jugoistočna Evropa i Balkan poslednjih su godina postali poligon ukrštanja i međusobnog nadmetanja pojedinačnih aktera, pri čemu, u tom mešetarenju, Rusija i Turska nisu jedine.

Sa druge strane, nedovršene i slabe države na ovom prostoru, sa lošom ekonomskom i socijalnom situacijom i korumpiranom elitom koja nema dugoročnu viziju razvoja svojih društava, potencijalni su nosioci nestabilnosti koja lako može da eskalira do nepredvidivih razmera.

Prema mišljenju nekih geostratega, sa takvim „bagažom“ postaju sve neprivačnije Evropskoj uniji, koja je zasićena politikom proširenja.² Međutim, sudeći po dosadašnjem iskustvu, zamor od širenja Unije koji bi se odnosio na Balkan bio bi rizična opcija. Jer, kako kaže Dominik Mojsi, „politika proširenja bila je najbolji alat evropske diplomatije na Balkanu.“³

Aktuelna situacija u Makedoniji pokazala je da je stepen nesigurnosti u regionu mnogo veći nego pre desetak godina. Zato je nužno da se zemlje u regionu stabilizuju uz otvaranje unutrašnjeg društvenog dijaloga. Zemlje Balkana se suočavaju sa ozbiljnim izazovima koji mogu uzeti i negativan pravac. Makedonska kriza nije lokalnog karaktera već je deo regionalnog problema i samo kao takva može se na odgovarajući način rešavati. Zato članstvo u NATO postaje sve važnije kao garant regionalne stabilizacije. To je jedini način da se predupredi jedan od glavnih regionalnih problema – nazadovanje demokratskih procesa i ekonomska stagnacija.

1 Politika, 12. maj 2015, komentarišući događaje u Makedoniji Đukanović je rekao sledeće: „... nažalost iz postdejtonskih vremena... ostali su problemi nefunkcionalne Bosne, paralizovane Makedonije na putu evropskih i evroatlanskih integracija i dugotrajni problem na relaciji Priština-Beograd...“

2 „Posle događaja u Kumanovu Evropa će biti još zasićenija procesom proširenja. EU misli da je poslednje što joj treba novi član sa problemima“, rekao je Dominik Mojsi u intervjuu za Politiku, 14. maj 2015.

3 Isto.